

Уилям Шайрър

Възход и падение на Третия райх

т. 1

София, 2017

Преводът е направен по изданието:
William L. Shirer
The Rise and Fall of the Third Reich
A History of Nazi Germany
RosettaBooks

Всички права запазени. Нито една част от книгата не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

Copyright © 1960, renewed 1989 by William L. Shirer

© Мария Кондакова, превод, 2017
© Издателство „Изток-Запад“, 2017

ISBN 978-619-01-0103-1 (том 1)

Уилям Шайрър

**ВЪЗХОД И ПАДЕНИЕ
НА ТРЕТИЯ РАЙХ**

Том 1

Превод от английски
Мария Кондакова

Съдържание

ПРЕДГОВОР	7
-----------------	---

Книга първа Издигането на Адолф Хитлер

1. РАЖДАНЕТО НА ТРЕТИЯ РАЙХ	15
2. РАЖДАНЕ НА НАЦИСТКАТА ПАРТИЯ	47
4. ИДЕИТЕ НА ХИТЛЕР И КОРЕНИТЕ НА ТРЕТИЯ РАЙХ	107

Книга втора Триумф и консолидация

5. ПЪТЯТ КЪМ ВЛАСТТА: 1925–1931 г.	149
6. ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ НА РЕПУБЛИКАТА: 1931–1933 г.	189
7. НАЦИФИКАЦИЯТА НА ГЕРМАНИЯ: 1933–1934 г.	233
8. ЖИВОТ В ТРЕТИЯ РАЙХ: 1933–1937 г.	283

Книга трета Пътят към войната

9. ПЪРВИТЕ СЪПКИ: 1934–1937 г.	341
10. СТРАННА, СЪДБОНОСНА ИНТЕРЛЮДИЯ: ПАДАНЕТО НА БЛОМБЕРГ, ФРИЧ, НОЙРАТ И ШАХТ	375
11. АНШЛУС: ПОХИЩЕНИЕТО НА АВСТРИЯ	391

12. ПЪТЯТ КЪМ МЮНХЕН	431
13. ЧЕХОСЛОВАКИЯ ПРЕСТАВА ДА СЪЩЕСТВУВА	513
14. НА РЕД Е ПОЛША	545
15. НАЦИСТКО-СЪВЕТСКИЯТ ПАКТ	611
16. ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ НА МИРА	649
17. ЗАПОЧВАНЕТО НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА	709
БЕЛЕЖКИ	739

Предговор

Макар че съм живял и работил в Третия райх през първата половина от неговия кратък живот и съм бил пряк свидетел как Адолф Хитлер консолидира властта си като диктатор на своя велик, но трудноразбираем народ и го повежда на война и завоевание, този личен опит не би ме подтикнал да се заема с написването на настоящата книга, ако към края на Втората световна война не се беше случило едно уникално историческо събитие.

Става дума за залавянето на по-голямата част от секретните архиви на германското правителство и всички негови разклонения, включително Министерството на външните работи, армията и флота, Националсоциалистическата партия и тайната полиция на Хайнрих Химлер. Никога преди, убеден съм, подобно необятно съкровище не е попадало в ръцете на съвременните историци. До този момент, дори когато някоя велика държава е била побеждавана във война, а правителството – свалено с революция, както в Германия и Русия през 1918 г., архивите ѝ са продължавали да се пазят в нея и в крайна сметка са били публикувани само онези документи, които са обслужвали интересите на установения впоследствие режим на управление.

Внезапното рухване на Третия райх през пролетта на 1945 г. довежда до предаването не само на огромен обем тайни книжа, но и на друг безценен материал от рода на частни дневници, речи с особено секретен характер, доклади от конференции и писма, както и стенограми на телефонни разговори между нацистките лидери, прихванати от специално ведомство, създадено от Херман Гьоринг в Министерството на военновъздушните сили.

Генерал Франц Халдер например си е водил обширен дневник, стенографиран по системата на Габелсбергер, който е бил попълван не само ежедневно, но и ежечасно. Той е уникален източник на сбито предадена информация за периода между 14 август 1939 г. и 24 септември 1942 г., когато Халдер е началник на Генералния щаб на сухопътните сили и поддържа всекидневен контакт с Хитлер и другите лидери на нацистка Германия. От германските дневници неговият е този, който разкрива най-много информация, но има и други ценни, включително този на д-р Йозеф Гьобелс, министър на про-

пагандата и близък партиен съратник на Хитлер, както и на генерал Алфред Йодл, началник на оперативния отдел на върховното командване на въоръжените сили (ОКВ). Съществуват и дневници на самото Върховно командване – на сухопътните войски и на флота. Всъщност общо шейсетте хиляди архивни дела на Германския флот, пленени в замъка Тамбах близо до Кобург, съдържат практически всички сигнали, корабни журналы, дневници, меморандуми и друга документация на германския флот от датата на откриването им – април 1945 г., назад до 1868 г., когато е бил създаден съвременният флот на Германия.

Всичките 485 тона документи на германското външно министерство, пленени от Първа американска армия в различни замъци и мини в планините Харц малко преди да бъдат изгорени по нареждане от Берлин, обхващат не само периода на Третия райх, но стигат назад във времето от Ваймарската република до възникването на Втория райх, чието начало е положено от Бисмарк. В продължение на много години след войната тонове нацистки документи лежах запечатани в едно голямо хранилище на американската армия в Александрия, Вирджиния, без нашето правителство да прояви интерес поне да отвори папките, за да види какви сведения с историческа стойност могат да се намерят там. Най-сетне през 1955 г., десет години след тяхното залавяне, благодарение на инициативата на Американското историческо дружество и щедростта на две частни фондации, документите от Александрия бяха отворени и една отчайващо малка група учени с несъответстващи на задачата помощен персонал и материално оборудване се зае да ги сортира и преснима, преди правителството да ги върне в Германия, както бързаше да направи. Оказа се, че става дума за богат фонд. Тук спадат документи като частичния стенографски запис на трийсет и една „Конференции на Фюрера“ за всекидневната военна обстановка, разглеждана и дискутирана в щабквартиратата на Хитлер, и по-пълния текст на разговорите, водени на маса между нацисткия лидер и неговите стари партийни другари и секретарите му по време на войната; първият от тези документи е бил измъкнат от обгорелите останки на част от книгата на Хитлер в Берхтесгаден от офицер от разузнаването от 101-а въздушно-десантна дивизия на САЩ, докато вторият е намерен сред книгата на Мартин Борман.

Стоотици хиляди пленени нацистки документи бяха събрани набързо в Нюрнберг като доказателства в съдебния процес срещу най-големите нацистки военни престъпници. Докато отразявах първата част на този процес, събрах купища циклостилни копия, а по-късно и четирийсет и двата тома свидетелства и документи, допълнени от десет тома важни книжа в превод на английски. Ценен беше и текстът на другите документи към дванайсетте последвали съдебни процеса в Нюрнберг, публикувани в поредица от 15

тома, макар и в тях да не бяха включени много от писмените доказателства и свидетелства.

Най-сетне, в добавка към това безпрецедентно изобилие от документи, налице са и записите от подробните разпити на офицери от германската армия, партийни функционери и държавни служители, както и показанията им под клетва, дадени на различни следвоенни процеси; те осигуряват такъв тип материал, до който според мен никой не е имал достъп от подобен източник след други водени в миналото войни.

Не съм чел, разбира се, цялата тази смайваща по обем документация – това далеч би надхвърлило възможностите на един-единствен човек. Успях обаче да се ориентирам в голяма част от нея, макар и спъван, подобно на всички труженици в тези плодородни лозя, от липсата на какъвто и да е годеи показалец.

Твърде е забележително е колко малко знаят всъщност онези журналисти и дипломати, които са били на работа в Германия през времето на нацизма, за разигралите се събития зад фасадата на Третия райх. Самата природа на тоталитарната държава под диктаторско управление е такава, че тя действа при строга секретност и умее да пази тайните си от любопитните погледи на външни свидетели. Не беше особено трудно човек да засвидетелства и опише явните, вълнуващи и често възмутителни събития в Третия райх: издигането на Хитлер на власт, пожара на Райхстага, Нощта на дългите ножове, аншлусът на Австрия, съглашенството на Чембърлейн в Мюнхен, окупирането на Чехословакия, нападенията срещу Полша, скандинавските страни, Запада, Балканите и Русия, ужасите на нацистката окупация и концентрационните лагери, изстребването на евреите. При това обаче тайното вземане на съдебно-носни решения, интригите, коварствата, мотивите и изкривеното мислене, довели до тях, ролите, изпълнявани задкулисно от главните действащи лица, степента на упражнявания от тях терор и методите за неговото организиране – всичко това, както и още много неща, оставаха скрити от нас, докато не се появиха тайните германски документи.

Някои може да са на мнение, че още е твърде рано да се пише история на Третия райх, че подобна задача трябва да бъде оставена на по-късно поколение писатели, на които времето ще даде нужната перспектива. Установих, че този възглед преобладава особено във Франция, когато отидох там за някои проучвания. Казаха ми, че авторите на исторически съчинения не трябва да се заемат с нищо по-съвременно от ерата на Наполеон.

Този възглед има солидни основания. Повечето историци са изчаквали петдесет, сто или повече години, преди да се опитат да съставят разказ за дадена страна, империя или епоха. Но няма основната причина не е тази, че им е било нужно време да издирят свързаните с темата документи и да се

снабдят с необходимия им автентичен материал? И макар и времето да създава перспектива, не се ли губи нещо – защото в такъв случай авторите неизбежно са лишени от лични впечатления за живота и атмосферата през този период и за историческите фигури, които описват?

В случая с Третия райх – и този случай е уникален – почти всички документални материали станаха достъпни след негово падане, при това обогатени от свидетелствата на всички оцелели негови ръководители, военни и цивилни, в някои случаи преди да бъдат екзекутирани. След като толкова скоро получих достъп до подобни несравними източници, и с моите спомени, все още свежи в паметта и костите ми, за живота в нацистка Германия и външността и поведението на нейните управници, най-вече Адолф Хитлер, взех решение на всяка цена да се опитам да пресъздам историята на възхода и падението на Третия райх.

Преживях цялата война – отбелязва Тукидид в своята „История на Пелопонеската война“, един от най-великите исторически трудове, писани някога, – като бях на възраст да проумея събитията и да им посветя вниманието си, за да разбере точната истина за тях.

Установих, че е изключително трудно и невинаги възможно да науча точната истина за хитлеристка Германия. Лавината от документални материали помагаше на човек да напредне повече по пътя към истината, отколкото би изглеждало възможно двайсет години по-рано, но самата им необятност често предизвикваше объркване. А всички писмени документи и свидетелства, създадени от хора, неминуемо съдържат озадачаващи противоречия. Без съмнение и собствените ми предразсъдъци, неизбежен плод на моя опит и характер, се прокрадват на страниците на тази книга от време на време. Отвращавам се от тоталитарните диктатури по принцип и се изпълвах с все по-голяма ненавист към тази конкретно, колкото по-дълго живеех в нея и наблюдавах грозното ѝ насилие върху човешкия дух. Въпреки това в тази книга съм се опитал да бъда безкомпромисно обективен, като оставя фактите да говорят сами за себе си и отбелязвам източника за всеки от тях. Нищо от описаните инциденти и сцени или приведените цитати не е плод на въображението; всички се основават на документи, свидетелства на очевидци или мои собствени наблюдения. В онези пет-шест случая, където се съдържат известни спекулации, защото липсват факти, това е изрично упоменато.

Моите тълкувания, не се съмнявам, ще бъдат оспорвани от мнозина. Това е неизбежно, тъй като няма човек, който да е безпогрешен в преценките си. Мненията, които си позволявам да изкажа тук, за да придам яснота и задълбоченост на този разказ, са просто най-доброто, до което бих могъл да стигна на базата на доказателствата и личния ми опит и познания.

Адолф Хитлер е вероятно последният от големите завоеватели авантюристи в традицията на Александър Македонски, Цезар и Наполеон, а Третият райх е последната от империите, създадени по пътя, който по-рано са следвали Франция, Рим и Македония. Върху този етап от историята поне е спусната завеса вследствие на неочакваното изобретяване на водородната бомба, баллистичните снаряди и ракетите, които могат да бъдат насочвани към Луната.

В нашата епоха на ужасяващи, смъртоносни военни играчки, която настъпи толкова бързо на мястото на старата, първата мащабна военна агресия, ако се стигне до такава, ще бъде предизвикана от незначителни безумци със самоубийствени заложби чрез натискане на един бутон. Такава война няма да продължи дълго, а след нея няма да последва друга. Няма да има завоеватели и завоевания, а само обгорели кости на мъртвци върху необитаема планета.